

Édesvízi halászat és haltenyésztés Franciaországban

Franciaországban az édesvízi halfajok tenyésztése és forgalmazása szinte észrevétlen a tengeri halászat mellett, ezzel együtt Nyugat-Európa legnagyobb édesvízi haltenyésztő körzete Lyontól északkeletre, Ain megyében található, ahol évszázadok óta mintegy 10-12 ezer hektáron folyik ez a tevékenység. A megtermelt hal közel háromnegyede ponty, a fennmaradó rész csuka, compó, garda, bodorka, vörösszárnyú keszeg, süllő.

Franciaországban az édesvízi halfajok tenyésztése és fogyasztása nagyságrendileg jóval elmarad a tengeri eredetű halfajok és a tenger gyümölcsei mögött. Az édesvízi fajok közül a kereskedelemben egyedül pisztrángot lehet rendszeresen vásárolni, az ország legnagyobb részén a ponty már inkább csak eseti jelleggel vagy bizonyos áruházakban szerezhető be, egyéb édesvízi fajokat az átlagfogyasztó a halas pultokon nem talál. A párizsi nagybani piacon süllő még kapható, de inkább dán importból, harcsát viszont gyakorlatilag lehetetlen beszerezni. Míg a tengeri halászatból származó halmennyiség a FranceAgriMer adatai szerint jelenleg 310 ezer tonna, addig az édesvízi halászat jelentősége egy nagyságrenddel kisebb (nem éri el az 50 ezer tonnát), és ezen belül is meg kell különböztetni a lazacféléket (35 ezer tonna) és az egyéb fajokat. A Rhône-Alpes régió regionális halászat-fejlesztési egyesületének ([ADAPRA](#)) honlapján található adatok szerint 2007-ben a francia tengeri fogás mennyisége 325951 tonna volt (forrás: MAAP-DPMA), míg tenyészetekből 55 ezer tonna került ki. Ez utóbbiból 48549 tonna volt az édesvízi, 6400 tonna a tengeri eredetű, mesterségesen nevelt hal. Az édesvízi tenyésztésben meghatározó a lazacfélék nevelése: a szaktárca (MAAP-SPP) 2007-es adatai szerint szivárványos pisztrángból 34 ezer tonnát, sebes pisztrángból mindössze egyezer tonnát, egyéb lazacféléből 2100 tonnát termeltek. Az egyéb fajok esetében csak az ITAVI 1999-es adatai szolgálnak iránymutatásul: ponty 5694 tonna, keszeg és compó 3700 tonna, egyéb faj 2055 tonna.

1. kép Halastó a Dombes-vidéken

A Rhône-Alpes régió részét képező Ain megye agrárkamarája maga is jelentős erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy a Nyugat-Európa legnagyobb édesvízi haltenyésztő körzetének tartott, Lyontól északkeletre fekvő Dombes-vidék tradicionális édesvízi haltenyésztési technológiája, ami még ma is komoly kiegészítő jövedelmet jelent a helyi gazdálkodóknak, a jövőben is fennmaradjon. Ez a technológia kifejezetten extenzív, az átlagos halmennyiség egy hektáron 5-600 kilogramm, a ráfordítások megtérülési küszöbe 250-300 kg/ha. A megtermelt hal közel háromnegyede ponty, a fennmaradó rész csuka, compó, garda, bodorka, vörösszárnyú keszeg, esetenként süllő. A kárász és a [Rasbora spp.](#) „szeméthal” (ez utóbbiból esetenként süllőtakarmányt készítenek), a törpeharcsa és a naphal ([Lepomis gibbosus](#)) irtandó invazív faj. A tenyésztett fajszeriment nem véletlen, a kereskedelem csak ezeket veszi föl, a kárászt vagy a lesőharcsát (amit szintén invazív fajként tartanak számon) lehetetlen értékesíteni. Ezzel együtt a helybeliek a kárászt és a törpeharcsát hagyományosan fogyasztják, még ha ez nem is közismert tény. A Dombes-vidéken megtermelt hal mennyisége:

- ponty: 800-1000 tonna,
- bodorka: 300-400 tonna,

- compó: 150-250 tonna,
- csuka: 50-60 tonna
- egyéb: 8-10 tonna.

A számok egyben azt is jelentik, hogy a lazacféléket nem számítva a fennmaradó teljes francia édesvízi haltenyésztés egyhatoda származik erről a területről. A legnagyobb volumenben tenyésztett faj a ponty, ez a tavakból kikerül mennyiség legalább 60%-át jelenti, így az alkalmazott technológia is elsősorban ennek a fajnak a sajátosságaihoz illeszkedik, miközben maga a halászat a területen kialakult vegyes mezőgazdasági termelési rendszer (*polyculture-élevage*) szerves részét képezi. A pontyot általában 1,2-3 kg közötti méretben értékesítik, a tavak évenkénti lehalászása nem csak a halállomány méret szerinti szelekcióját, hanem annak az adott tó eltartó képességéhez való igazítását is lehetővé teszi.

2. kép Lehalászás 2013. november végén - a háttérben a felszín nem víz, hanem jég borítja

A technológia alapelemét a térségben a középkortól kezdve emberi közreműködéssel kialakított mintegy ezer, összességében ma mintegy 10-12 ezer hektárt kitevő mesterséges tó jelenti, aminek vízutánpótlását gyakorlatilag kizárólag a természetes csapadék jelenti, a vízzel való takarékos

gazdálkodásra pedig ma is a több évszázados gyakorlatot alkalmazzák – azaz az egyik tó leeresztett vize rendszerint egy másikba kerül a gravitáció segítségével. Annak idején a tavak létesítése nagyon komoly szerepet töltött be azért, hogy az alacsony termőerejű talajok érdemi haszonnal járó hasznosítási lehetőségét teremtette meg, nem mellékesen biztosította a katolikus böjti napok alatti táplálék egy részét is. A vízfelület kiterjedése a XVIII. században érte el maximumát mintegy 20 ezer hektárral, ezt követően a rendszer hanyatlásnak indult, többek között azért, mert a forradalom a haltenyésztést és a halfogyasztást a nemesi kiváltságokhoz kapcsolta. A XIX. században a hanyatlásnak más sokkal inkább technológiai okai voltak: a tavak egészségügyi állapota leromlott és magának a térségben alkalmazott, a tavakat integráló termelési rendszernek a létjogosultsága is megkérdőjeleződött. Mindezek ellenére a rendszer a mai napig létezik, napjainkban pedig egy nagyon komoly gazdálkodói szándék mutatkozik arra, hogy ez a jövő számára is megmaradjon.

A tavaknak mára már csak egy része maradt termelésben, ezek sajátossága, hogy rendszerint minden ötödik (esetleg negyedik évben) szárazra állítják őket, ekkor elvégzik a szükséges tereprendezést, betrágyazzák a területet és kalászzal vagy kukoricával vetik be. Az alkalmazott technológia a szakigazgatás számára állategészségügyi szempontból viszont „fejtörőt” jelent, mivel nem klasszikus, intenzív tógazdaságokról van szó, amik esetében a hatóság egyedi tanúsítványt ad ki. Itt ugyanis olyan, a kultúrtájba illeszkedő, ember alkotta tavakról van szó, amiket semmiképpen sem lehet önálló egységet alkotó tógazdaságként kezelni, így a hatóságok jobb megoldást nem találván a teljes körzetre adtak ki egy állategészségügyi tanúsítványt és próbálnak meg mindent megtenni annak érdekében, hogy a halállományok mentesek legyenek a betegségektől (különös tekintettel [az SHV-re és az NHI-re](#)).

3. kép A kifogott hal válogatása a tó szélére telepített mobil asztalon

A megtermelt hal forgalmazása a helyi szövetkezeten vagy hal-nagykereskedőkön keresztül történik, ezek rendelkeznek ugyanis azzal az infrastruktúrával, ami a halak szállításához és átmeneti tárolásához szükséges. A pontyot élő állapotban is értékesítik fogyasztási célra, de egy helyi vállalkozás (*Le Fumet des Dombes*) évtizedek óta használja a fajt (*valamint a másutt vásárolt pisztrángot, tokhalat, angolnát és törpemarénát*) magas fogyasztói (elsősorban vendéglátó-ipari) igényeket kielégítő termékek gyártására. Fogyasztói körnek értékesítik a csuka egy részét is, a többi halfaj viszont elsődlegesen sporthorgász-egyesületek vásárolják telepítési céllal.

A Coopépoisson halászati szövetkezet

A körzet egyik legfontosabb szereplője a hét alkalmazottat foglalkoztató **COOPÉPOISSON** halászati szövetkezet (ami a maga nemében az egyetlen ilyen Franciaországban), hozzá köthető a térségben megtermelt hal mennyiségének nagyjából a fele. A szövetkezet nem csak a kifogott halak átmeneti tárolását és forgalmazását végzi, de a közösen beszerzett halászati eszközök rendelkezésre bocsátásával (ideértve nem csak a hálókat, szákokat, válogató asztalokat, de a halak szállítására szolgáló járműveket is) segíti a termelőket a lehalászások zökkenőmentes lebonyolításában. A szövetkezetet 1928-ban alapította 10 család, a megtermelt hal értékesítésére a kezdeti időszakban a Rhône folyó lyoni belvárosi szakaszán lehorgonyzott haltartó bárkák szolgáltak. Napjainkban a szövetkezet a legnagyobb tavi haltermelő Franciaországban, 150 tagot számlál, rajtuk keresztül 350-nél több tó haltermésében érdekelt. Ez a szám mintegy 2800 hektárt takar, amiből adott évben hozzávetőlegesen 2200 hektáron halásznak, 600 pedig szárazon áll és legtöbbször kalászossal van bevetve.

A szövetkezet a tagoknak 1,10 eurót fizet kilogrammonként a pontyért, a csuka átvételi ára 4,35 euró/kg. A ponty ára annak fényében megdöbbentően alacsony, hogy azon ritka kereskedelmi egységekben, ahol kapni lehet, a fogyasztói ára élősúlyban megadva legkevesebb 8-9 euró kilogrammonként.

Az APPED egyesület

A halászat jövője elsősorban attól függ, sikerül-e a tavakat olyan állapotban tartani, hogy azok alapját jelentsék egy eredményes és dinamikus haltenyésztésnek. Az ágazatban érintettek a maguk részéről készek arra, hogy szakmai és emberi összefogással javítsák a technológia hatásfokát és népszerűsítsék termékeiket, de ezzel együtt meg akarják tartani a tevékenység extenzív és tradicionális jellegét, mivel ez az alapja a termékek magas minőségének és egyben a táj jelenlegi formája megőrzésének. Ennek érdekében a helyiek létrehoztak egy másik ágazati szereplőt is, ez a halászatban érintetteket tömörítő egyesület, ami a megyei agrárkamara égisze alatt működik. Az APPED, azaz *Association de Promotion du Poisson des Etangs de la Dombes*¹ egyesületet célja többek között:

- a termékek népszerűsítése és ennek előmozdítására a földrajzi eredetvédelem (IGP) megszerzése,
- a minőségi termék-előállítás garانتálása tanúsítvánnyal.

¹ <http://www.poissonsdedombes.fr/>

4. kép A csuka ritka, de jól értékesíthető faj

Az egyesület komoly szakmai tevékenységet fejt ki a haltenyésztés határfokának javítása érdekében, mivel a jelenlegi adatok szerint az egyes gazdák által alkalmazott technológiai elemek és az elért eredmények egyaránt nagyon széles tartományban változnak. Az APPED fölmérése szerint az egy hektáron elért bruttó jövedelem -110 és +1100 euró között

változik egy hektárnyi vízfelületre vetítve, a tavak fele esetében ez a mérőszám a +200 és +500 euró/ha tartományba esik. A számokból az is kitűnik, hogy mindazok, akik megfelelő szakértelemmel és a „klasszikus” technológiai elemek alkalmazása (meszezés, trágyázás, kiegészítő takarmányozás, stb.) mellett végzik a haltenyésztést, azok kielégítő jövedelemre tehetnek szert. A fölmérés szerint a gazdák 15%-a nem alkalmaz semmilyen termelésnövelő elemet, 10% csak istállótrágyát használ, háromnegyedük viszont kiegészítő takarmányt is ad a halaknak (20-800 kg/ha/év mennyiségben, elsősorban gabonát). A kifejezetten szakszerű tógazdálkodást folytatók közül minden négyből három levegőztető berendezést is használ a tavakban annak érdekében, hogy az átlagosan 80 centiméteres mélységű, nyáron gyorsan fölmelegedő vizekben ne lépjen föl oxigénhiány miatti halpusztulás. A legkisebb halhozam hektáronként 80, a legnagyobb 800 kilogramm, a gazdák 21%-a ér el 550 kg/ha fölötti mennyiséget.

5. kép A kisebb méretű tábla a tó szélén

Az APPED egyesülethez köthető a „Poissons de Dombes©” (*Dombes-i halak*) árujelző kidolgozása. Mindazon egyesületi tagok, akik vállalják, hogy az erre kidolgozott minőségbiztosítási kódexet magukra nézve kötelezően alkalmazzák, azok a megtermelt ponty esetében 10 cent/kg-os árkiegészítésre jogosultak. Az érintettek vállalják azt is, beszerzik és jól láthatóan kihelyezik az ezt a tényt jelző táblát, valamint legalább egy kilogrammos pontyokat értékesítenek (a felső mérethatárt a szerződött fölvasárló határozza meg), a telepítést pedig legalább 60 kg/ha egynyaras ponttyal végzik. 2013-ban 3, szintén APPED-tag fölvasárló 87 tonna olyan pontyot vásárolt a termelőktől, ami után a támogatást ki lehetett fizetni.

Az említett táblából az egyesület kétfélet is készítettett, a kisebbek kerülnek az egyesületi tagok tavai mellé (összességében mintegy hetven, darabonként 108 euró), míg a megyei közútkezelővel együttműködve néhány nagy, turisztikai tájékoztatásra is alkalmas, 4 négyzetméteres táblát is kihelyeztek „La Dombes et ses étangs” (*A Dombes-vidék és a halai*) fölirattal a legforgalmasabb utak mellé. A táblakihelyezés célja egyértelműen az, hogy a vidék mezőgazdaságának sajátos és hagyományos elemét a helyben lakókkal és az ide látogatókkal (elsősorban a turistákkal) minél hatékonyabban megismertessék. A közutak mellett elhelyezett táblák költségét a megyei és a regionális

önkormányzat vállalta az 52 településre kiterjedő regionális fenntartható fejlesztési terv keretében (CDDRA² *Avenir Dombes Saône*).

6. kép A fő közlekedési utak mellé kihelyezett nagy, turisztikai célokat is szolgáló tábla

Az Ain megyei önkormányzat anyagilag is segíti a tradicionális haltenyésztéssel foglalkozó gazdálkodókat, az APPED-en keresztül [40%-os beruházási támogatást is nyújtva](#) a pályázóknak (minimális beruházási összeg 1250, maximális 2500 euró, a támogatás mértéke 40%). A támogatás célja a haltenyésztés határfokának növelése, ennek érdekében támogatott a levegőztetők, etetők, kormorán-kártételt csökkentő berendezések – hálók, riasztók –, a tavak energia-ellátását segítő berendezések és halszállító tartályok beszerzése és telepítése. A helyi halászat jövőjének biztosítását segíti a megyei önkormányzat fölkérésére készülő **fehér könyv** is, ennek hármas célja van: választ kíván adni arra, milyen befektetésekre van szükség, miként kell támogatni a halászati tevékenységet, hogyan lehet nagyobb piaci elismertséget szerezni az innen származó

halaknak (elsősorban pontynak)? A szándék az, hogy a fehér könyv megállapításainak, következtetéseinek figyelembe vételével már 2013. végétől hatékony anyagi támogatásokra is számíthassanak a termelők.

7. kép A kifogott hal zöme ponty, de elég sok a compó, bodorka és keszeg is.

Az APPED egyesület az ágazat érdekében egy gyakornok határozott idejű alkalmazása mellett döntött, akinek elsődleges feladata a „Poissons de Dombes©” árujelző elismertségének növelése, valamint a haltenyésztés szakmai hátterének erősítése volt. A gyakornok szoros együttműködésben dolgozott a megyei agrárkamara

halászatért felelős szaktanácsadójával.

A sporthorgászokkal és a természetvédelemmel kapcsolatos viszony

A sporthorgászokkal való viszony és a vadmadarak kártétele a francia haltenyésztők esetében is napi aktualitás. Míg az előbbiekre egyre inkább úgy tekintenek, mint üzleti partnerekre, akiknek a kifogott hal jelentős részét továbbértékesítik telepítés vagy szinte azonnali fogási céllal, a madarak – ezen belül elsősorban a kormoránok – kártételének csökkentésére és/vagy kompenzálására egyelőre nincs megoldás. A kormoránnak tulajdonítják a halastavak veszteségének jelentős részét (a mortalitás akár 80%-a is miattuk következik be egyes tavaknál), a védekezést pedig nehezíti, hogy nagyon nagy számú, de viszonylag kis vízfelülettel bíró tavak hálózatáról van szó, miközben a termelők pillanatnyilag senkitől nem

² Contrat de développement durable Rhône-Alpes

számíthatnak káruk megtérítésére. A kormoránoknál lényegesen kisebb kárt okoz a vidra, míg a nutria és a hód inkább az infrastruktúrát veszélyezteti.

8. kép A gazdák egymást segítik a lehalászáskor - kicsit úgy, mint Magyarországon a szomszédok anno a disznóvágáskor... a köszönet pedig néhány szép ponty formájában és egy jó ebédben ölt testet

További nagy kérdés annak eldöntése, hogy megéri-e ezeket a tavakat intenzív termelésre átállítani, azaz a hektáronkénti halhozamot egy tonna fölé vinni? A helyi gazdálkodók és a szövetkezet szakembere szerint csak abban az esetben, ha a gazdálkodó maga végzi az értékesítést és a kellő nagyságú árualap

érdekében egyben nagykereskedői tevékenységgel is foglalkozik. Ekkor elképzelhető, hogy megtérülnek mindazon beruházások, amik a termelés intenzívebbé tétele érdekében elengedhetetlenek, de ebben az esetben sem lehet gyors megtérüléssel kalkulálni.

Mint a fentiekből látható, a tradicionális technológia sok elemében egyezik a magyarországi tógazdasági technológiával, ezzel együtt megítélésünk szerint nagyon komoly szakmai együttműködés lehetősége rejlik mögötte nem csak a gyakorlati szakemberek és a kutatók, de a helyi LEADER-akciócsoportok, illetve a szakképző intézmények szintjén is³. A magyar és francia szakmai szereplők már létező, de inkább közvetett együttműködésének szorosabbra fűzésével európai szinten is nagyobb hangsúlyt lehet adni az édesvízi haltenyésztésnek különösen annak fényében, hogy a tengeri halászat jövője a tengerek ökoszisztémájának romlásával egyre komolyabb kérdéseket vet föl, amik egy részére az édesvízi akvakultúra fejlesztése érdemi választ adhat. További együttműködési lehetőség a földrajzi eredetvédelem és a minőségi árujelzők területe, mivel magyar és francia oldalon egyaránt fölmerült ezek valamelyikének megszerzése.

Somogyi Norbert, Párizs

³ Rhône-Alpes régióban két mezőgazdasági szakközépiskola is oktat ebben a szakirányban: a [Lycée Agricole Edouard Herriot](#) és az [Ecole d'Agriculture de Poisy](#).